

Drago Miletić

Društvo konzervatora Hrvatske
Radićeva 26, Zagreb
drago.miletic@zg.t-com.hr

Izvorni znanstveni rad
Predan 16. 9. 2013.
UDK 726.52.033-5(497.5 Brinje)

Rasprava o strukturi i funkcijama dvorske kapele Sv. Trojstva u Brinju

SAŽETAK: U literaturi se posljednjih stotinu godina ističu dvije bitne značajke brinjske gotičke dvorske kapele: dvokatnost ili trokatnost, odnosno troetažnost, a uz sakralnu namjenu ističe se i njezina obrambena funkcija. U članku se opisuje prigradnja krčkog kneza Nikole IV. i promjene koje su na kapeli nastale u vrijeme Vojne krajine. Autor ukazuje na to da je kapela smještena u jednokatnoj prigradnji podignutoj početkom 15. stoljeća, čije je prizemlje izvorno imalo gospodarsku, a kat sakralnu funkciju. Tek uključivanjem nekadašnjeg sijela knezova Krčkih (Frankopana) u sustav utvrda Vojne krajine, kapela je adaptirana i za potrebe obrane.

KLJUČNE RIJEČI: *Brinje, Sokolac, dvorska kapela Sv. Trojstva, gotika, 15. stoljeće, knezovi Krčki, Nikola IV. Frankopan*

Kad bismo pokušali izraditi popis pogrešnih tvrdnji u našoj povijesti umjetnosti, kao što je to učinjeno na primjer u popularnim knjigama o najvećim svjetskim znanstvenim zabludama, nedvojbeno bi se pri samom vrhu nalazila tvrdnja o izvorno obrambenoj funkciji gotičke kapele Sv. Trojstva u Brinju, kao i pogrešna tvrdnja o njezinoj izvornoj trokatnosti (troetažnosti). Istovremeno, živimo u vrijeme stvaranja svakojakih rang-lista, od onih u gospodarstvu i sportu do onih u kulturi. Kad bismo popisali deset najljepših i najdojmljivijih, pa time i najznačajnijih gotičkih sakralnih građevina u kontinentalnoj Hrvatskoj, nesumnjivo bi na takvu popisu kapela Sv. Trojstva u Brinju bila smještena ako ne na vrhu, onda neposredno pri vrhu. Stoga je točnost svake, a posebno to vrijedi za spomenute dvije tvrdnje, bitna za vjerodostojan opis te iznimno važne kapele i njezino ukupno razumijevanje.

Nakon izgradnje "Dalmatine" vjerojatno nema povjesničara umjetnosti i konzervatora koji nije makar nekoliko puta prošao pokraj nje na udaljenosti od tih petstotinjak

metara, ali vjerujem da je samo vrlo mali dio njih ciljano skrenuo s autoceste i pozorno razgledao kapelu izvana i iznutra. Nekadašnja dvorska kapela knezova Krčkih izdiže se na nevelikom uzvišenju u središtu malog ličkog općinskog mjesta koje se proteže usred slikovite brinjske doline (sl. 1). Iako položajem i volumenom dominira cijelim prostorom, to joj nimalo ne pomaže u privlačenju brojnih prolaznika koji jure autocestom prema moru ili s mora prema unutrašnjosti Hrvatske. Premda je nedavno obnovljena, kapela i nadalje nije u redovitoj funkciji, ni pastoralnoj, ni turističkoj.¹

Iako su u gotovo pola stoljeća uložena znatna društvena sredstva u njezinu obnovu, te ima o njoj razmjerno dovoljno stručne literature, od pojave znanstvenog zanimanja za nju sredinom 19. stoljeća pa sve do naših dana, generacije povjesničara umjetnosti i teoretičara arhitekture uporno ponavljaju pogrešne tvrdnje o nekim njezinim bitnim izvornim značajkama - njezinoj trokatnosti ili troetažnosti² te obrambenoj zadaći, što ukazuje na nerazumijevanje biti tog po mnogočemu jedinstvenog primjera gotičke

1. Brinje, pogled na grad Sokolac (fototeka HRZ-a, snimio D. Miletić)
Brinje, view of the town of Sokolac (Croatian Conservation Institute Photo Archive, photo by D. Miletić)

sakralne arhitekture u Hrvatskoj. Kronološkim redom ti su zaključci o dvorskoj kapeli na Sokolcu u Brinju imali pomalo začuđujući slijed:

Franjo Julije Fras 1835. godine objavljuje svoju *Topografiju* u kojoj donosi prve podatke o Sokolcu i kapeli, prijepise svih tada vidljivih natpisa, opisuje grb Gorjanskih, za koji se tada mislilo da je sličan grbu Viscontija, a gradnju Sokolca pripisuje Bartolu Frankopanu oko 1455. godine.³ Nedugo nakon objavljivanja Frasove knjige, na putovanju u Senj Ivan Kukuljević Sakcinski prošao je kroz Brinje i kratko u bilježnicu zapisuje da *radi kratkoće vremena pohoditi nisam mogao* ni kapelu ni grad.⁴ Na putovanjima prema Dalmaciji, i dalje Albaniji, Krfu ili Italiji, Kukuljević putuje tada moderniziranom Jozefinskom cestom, pri čemu dinamiku putovanja određuje vozni red poštanskih kočija, pa je nakon noćenja u Jezeranama trebalo istog dana stići do Senja. Prvi zapis kojim uvodi kapelu u literaturu, objavio je Kukuljević 1857. godine. Na putovanju u Napulj i Rim zapisuje da je u prolazu kroz Brinje *udario iz glavne ceste putem natrag i razgledao ovu sgradu u svih svojih strančicah*.⁵ Ne izjašnjava se o broju katova i njezinoj mogućoj višefunktionalnosti, ali nam pruža nekoliko drugih iznimno korisnih podataka. Arhitektura Sokolca tada se toliko dojmila Kukuljevića da je sljedeći rad o Brinju posvetio isključivo njegovoj povijesti.⁶ Nakon ponovnog, sada znatno duljeg putovanja preko Dalmacije sve do Albanije, Krfu i Italije, čitatelje upozorava da je *ovaj znameniti spomenik gradjevine sriednjega vieka, kakovih Hrvatska veoma malo imade, pak ipak u veoma oštećenom stanju, bez svake brige*...⁷

Petnaestak godina poslije u prvom monografskom prikazu Sokolca, u kojem prilaže arhitektonske snimke Martina Pilara, Ivan Kukuljević Sakcinski ističe izuzetnost arhitekture kapele te zaključuje: *Iz vana se prikazuje kapela kano izvanredno visoka sgrada, razdieljena na dva kata... i tik pod krovom niz otvora četverouglatih, dopuštajućih izgled i obranu na sve skoro strane*...⁸ Kukuljević tada prvi valorizira kapelu; iznosi mišljenje o njezinoj sakralnoj i jednakovrijednoj obrambenoj funkciji, što se nekritički

poslije provlači sve do naših dana: *Tu vriednost osigurava joj okolnost, što je ujedno crkvom i kulom, ali još više vještina, kojom je ta u istinu težka zadaća arhitektonski tako riešena, da se ta dvostruka svrha u prvi mah opaža. S druge strane osniva se to na prebogatom raznolikom gradjevnom uresu, koj si još upodpunjen imamo pomisliti slikarijom na liepu (fresco) i prozori od bojadisana stakla*.

Na samom početku 20. stoljeća Vjekoslav Klaić objavljuje povijest Krčkih knezova, temeljno djelo za razumijevanje i proučavanje njihove uloge u hrvatskoj povijesti.⁹

Gjuro Szabo, vrsni poznavalac naše profane i sakralne srednjovjekovne arhitekture, najveći u svoje doba, ističe njezinu obrambenu funkciju: *Tako je ova kapela bila gotovo najvažniji dio grada za obranu*,¹⁰ a nedugo potom prvi spominje njezinu trokatnost: *Kapela ima tri sprata... dok je gornji sprat s ovećim otvorima udešen za obranu*.¹¹ Arhivar i povjesničar Emil Laszowski ponavlja Szabino mišljenje da je *nekada služila ne samo kao kapelica, već i kao čvrsta obrambena kula*, ipak potkrovlju s njegovim otvorima ne pridaje veću obrambenu zadaću nego da su *valjda služili za izvid*.¹² U prvom sažetom pregledu hrvatske umjetnosti Željko Jiroušek samo zaključuje da je *jedna od najljepših i najosebujnijih dvokatnih kapela na brdu Sokolcu kod Brinja*...¹³

Nakon Drugog svjetskog rata Ljubo Karaman prvi spominje brinjsku kapelu u stručnoj literaturi, ističe njezinu dvokatnost, pri čemu i ne spominje moguću obrambenu funkciju, no za objašnjenje dvokatnosti upotrebljava uvriježeni stereotip: *I frankopanski grad Sokolac kod Brinja sačuvao nam je veliku kapelu, jedinu dvospratnu kapelu uz dvorac u Hrvatskoj... Dvospratne kapele u srednjovjekovnim gradovima značajne su za društvene prilike feudalnog doba i nastale su u težnji, da se donji dio kapele, pristupačan puku, odjeli od gornjega, rezerviranog za vlastelu*.¹⁴

Anđela Horvat priklonila se prijašnjem Szabinu mišljenju pa u prvoj našoj Likovnoj enciklopediji ističe da je srednjovjekovna kapela *trokatna sakralna građevina obrambenog značaja*.¹⁵ I poslije, kad se osvrće na kapelu Sv. Trojstva, uvijek ističe njezine dvije glavne značajke - tro-

2. Brinje, Sokolac, kapela Sv. Trojstva u pogledu sa zapada nakon obnove (fototeka HRZ-a, snimio D. Miletić)

Brinje, Sokolac, the Holy Trinity Chapel viewed from the west, after renovation (Croatian Conservation Institute Photo Archive, photo by D. Miletić)

katnost i obrambenu funkciju: *Izuzetnu vrijednost ne samo u sklopu Like, odnosno Hrvatske, nego i unutar Jugoslavije ima arhitektonski biser trospratne obrambene kapele u burgu Frankopana zvanom Sokolac u Brinju.*¹⁶ U kratkom pregledu gotike u Hrvatskoj jedna je rečenica posvećena brinjskoj kapeli, ali u njoj samo ističe njezin izrazito obrambeni karakter.¹⁷

U izdvajanju izvorno obrambene zadaće kapele Sv. Trojstva u Brinju najdalje je otišao Tomislav Premerl: *Podijeljena je u tri etaže, građena za obranu, ona se u svojoj nutрини razvila kao bogata gotička građevina prve polovice 15. stoljeća... Po svom smještaju i načinu gradnje ta je kapela u prvom redu fortifikacija.*¹⁸

Nakon Kukuljevića, prvu monografsku studiju o Sokolcu i njegovoj kapeli napisao je Zorislav Horvat. Za razumijevanje cijelog arhitektonskog sklopa Sokolca, posebno njegove dvorske kapele i ulazne kule, objašnjava niz važnih pojedinosti koje do tada nisu uočene ili im nije pridavana dovoljna pozornost. U sažetku članka ističe: *Najsčačuvaniji objekt brinjskog burga je dvokatna kapela, ali dalje u tekstu isključivo govori o izvornoj troetažnosti kapele i njezinoj izvornoj sakralno-obrambenoj zadaći: Visoka je kao i branič-kula, te ima tri etaže. ... Dolje je 'kripta', koja vjerojatno nikad nije služila za pokapanje, već za gospodarske i slične*

*potrebe. Prvi kat je kapela sa zapadnom emporom a na vrhu obrambena etaža pod otvorenim krovom...¹⁹ Jedini detaljnije opisuje treću etažu i ističe njezinu izvornost: Obrambena etaža na kapeli tek u glavnim crtama slijedi donje prostore, odnosno moglo bi se reći da više odgovara vanjskoj konturi objekta. Pravokutni otvori imaju drvene nadvoje, koji su ponegdje nestali, istruli. Vjerojatno su ti otvori imali nekada drvene kapke zbog sigurnosti branitelja na vrhu. Nema tragova da je ta etaža dodana kasnije niti to odgovara oblikovnoj koncepciji kapele.*²⁰

U daljnjim radovima Zorislav Horvat se još nekoliko puta vraća na brinjsku dvorsku kapelu. Prvi put, u članku o kapelama naših plemićkih gradova piše: *Kapela je dvokatna, s potkrovljem obrambene namjene.*²¹ Drugi put kad piše o brinjskoj sakralnoj arhitekturi, razumljivo da mu je dvorska kapela u središtu pozornosti. Opisujući Sokolac za ulaznu kulu i kapelu, piše da *imaju važnu obrambenu ulogu... Kapela je vrlo visoka građevina te ima tri etaže različitih namjena.*²²

Nedugo potom, istražujući srednjovjekovne katedralne crkve na području Krbavsko-modruške biskupije, kapeli Sv. Trojstva u Brinju posvećuje nekoliko stranica: *Kapela Sv. Trojice u brinjskom burgu složena je građevina, i po tlocrtu i po volumenima. Najniža etaža ima namjenu substrukcije,*

3. Kapela Sv. Trojstva, pogled s istoka nakon obnove (fototeka HRZ-a, snimio D. Miletić)

The Holy Trinity Chapel, view from the east after renovation (Croatian Conservation Institute Photo Archive, photo by D. Miletić)

podruma. Iznad tog je prostora kapela te na vrhu potkrovnna etaža, namijenjena obrani...²³

U kraćem pregledu gotičke umjetnosti u Hrvatskoj, pišući o kapelama naših plemićkih gradova, Igor Fisković također kao karakteristiku izdvaja njezinu trokatnost: *Izuzetak je trokatna kapela frankopanskoga grada u Brinju s poč. XV st.*²⁴ U leksikonskom pregledu kulturne povijesti Like, Diana Vukičević Samaržija izdvaja nekoliko primjera ličkih gotičkih crkava: *a najljepši i najočuvaniji sakralni spomenik je obrambena trokatna kapela u Brinju, s poč. XV. st. srednjoeur. karakter.*²⁵

Dvadeset godina nakon početka konzervatorsko-restauratorskih radova na kapeli te konzervatorskih istraživanja i izrade projekta cjelovite obnove ulazne frankopanske kule, objavili smo rezultate naših radova. Budući da je obnova kapele tada bila još daleko od završetka, glavni je poticaj za njihovo objavljivanje animatorski, želja da stručna, pa i šira javnost upozna prije svega izuzetnu vrijednost frankopanske ulazne kule, koja je tada istra-

žena i za koju je izrađen projekt obnove, ali i nužnost da se rekonstrukciji kule pristupi odmah nakon završetka radova na kapeli. Opisujući izgled Sokolca prije nego što je pretvoren u vojnu utvrdu, ističemo njezinu dvokatnost: *Nasuprot ulaznoj kuli, kao protuteža, nalazi se snažan volumen dvokatne, centralne dvorske kapele...*²⁶ Nažalost, tada nismo pridali odgovarajuću pozornost kasnijem postojanju i njezine vrlo ograničene obrambene funkcije, pa smo time čitatelja možda ostavili u nedoumici: *Treća razina kapele jest visoko potkrovlje s četverokutnim otvorima koji su, uz neka ograničenja, mogli poslužiti i obrani.*²⁷ Na znanstvenom skupu posvećenom stotoj obljetnici rođenja povjesničarke umjetnosti i konzervatorice Anđele Horvat, zbog ograničenog trajanja izlaganja, izdvojili smo valorizaciju kapele te neželjena i nepotrebna konzervatorska sučeljavanja u pogledu prezentacije *Bogorodice s Djetetom*, koja su uslijedila u posljednjoj fazi obnove kapele.²⁸

U prvom cjelovitom pregledu hrvatske umjetnosti, brinjska kapela nije spomenuta, a isti autor je ne spominje ni u reprezentativnom izdanju *Hrvatska i Europa*.²⁹ U posljednja dva pregleda hrvatske umjetnosti, kapela je prikazana šturo i bitno različito. Diana Vukičević Samaržija u odnosu na prethodno mišljenje odustaje od trokatnosti kapele i ističe njezinu dvoetažnost, a moguću obrambenu zadaću više ne spominje: *Početkom XV. stoljeća nastaje izuzetna građevina, dvoetažna dvorska kapela burga Sokolac u Brinju. Skulpturalne narudžbe Frankopana, sačuvane tek u fragmentima, pokazuju visoku estetsku razinu sjevernoga kruga kada je riječ o drvenoj skulpturi (Lijepa Madona, Oplakivanje, Brinje), odnosno mediteranskog naslijeđa kada je riječ i kamenoj skulpturi (sarkofag Anža Frankopana).*³⁰

I u posljednjoj povijesti umjetnosti u Hrvatskoj, u sažetom opisu kapele ponovno se kao njezine specifičnosti ističu troetažnost i obrambena funkcija: *Među rijetkim sačuvanim frankopanskim sakralnim gradnjama izuzetna je nedavno obnovljena troetažna kapela burga Sokolac kod Brinja u Lici, podignuta početkom 15. st. s obilježjima srednjoeuropske crkvene gotike... Kapela, koja je na razmeđu zrele i kasne gotike integrirana u zidine tvrdoga grada, ujedno je služila i kao njegova obrambena kula.*³¹

Vidimo da u dosadašnjoj literaturi u kojoj po brojnosti dominiraju oni najsazetiji prikazi karakteristični za leksikone, enciklopedije i različite preglede umjetnosti, već skoro stotinu godina, od Gjüre Szabe do Milana Pelca, vlada mišljenje da je brinjska dvorska gotička kapela trokatna (troetažna) građevina s istaknutom obrambenom funkcijom. Samo izuzetno se u takvim prikazima ne spominju spomenute značajke. Budući da izvorna gotička dvorska kapela nije ni trokatna (troetažna), pa čak ni dvokatna (ali jest dvoetažna), a najmanje obrambena, a za najširi krug građana su leksikoni, enciklopedije i popularni pregledi umjetnosti glavni izvor podataka, potrebno je napokon dokinuti te stvarno nepostojeće "dvojbe", pa počnimo redom.

4. Kapela Sv. Trojstva u pogledu s juga nakon obnove (fototeka HRZ-a, snimio D. Miletić)

The Holy Trinity Chapel viewed from the south, after renovation (Croatian Conservation Institute Photo Archive, photo by D. Miletić)

5. Kapela Sv. Trojstva, unutrašnjost substrukcije nakon obnove i postavljanja stalne izložbe (fototeka HRZ-a, snimio D. Miletić)
The Holy Trinity Chapel, interior of the substructure after the renovation and setting up the permanent exhibition (Croatian Conservation Institute Photo Archive, photo by D. Miletić)

Kada je sagrađena kapela i koje su njezine temeljne značajke?

Većina prethodno spomenutih autora ne upušta se u određivanje vremena nastanka arhitektonskog sklopa Sokolca. Tu je iznimka Zorislav Horvat, koji gradnju cijelog Sokolca stavlja u isto doba: *Brinje se spominje već 1343. god. kao mjesto u kojem su pisane neke listine knezova Krčkih: 'Data in Brigna' bez ikakve naznake što ono 'Brigna' znači. Čini se da je brinjski burg – ovaj koji ovdje proučavamo – sagradio Nikola IV, Mikula u pisanim hrvatskim listinama.*³² To mišljenje zadržava i poslije: *Brinje se spominje već 1343., ali tek kao mjesto pisanja nekih listina knezova Krčkih... očito su burg i kapela sagrađeni početkom 15. st.*³³

Na temelju prvih dvaju vrlo jasnih spominjanja Brinja u povijesnim izvorima, nema nikakve dvojbe da već u prvoj polovici 14. stoljeća u Brinju postoji jedno od sijela Krčkih knezova.³⁴ Na temelju tih pisanih izvora već je Vjekoslav Klaić jasno istaknuo: *Godine 1343. stoluje u Brinjama knez Bartol VIII., dok u isti mah brat mu Dujam III. boravi u Modrušama.*³⁵ Tada su na Sokolcu morali postojati prostori dostojni njihova društvenog položaja i ugleda, u kojima neki od knezova trajno borave i rješavaju važne poslove u svojoj državini. Nema baš nimalo opravdanja pretpostaviti da je to bilo na nekom drugom mjestu u Brinju, a ne na Sokolcu. Zar bi u kasnu ličku zimu knez Bartol pisao Mlecima važno pismo na proputovanju kroz Brinje, sklanjajući se pritom pod skromni krov, ili brinjskog župnika, ili još skromniji krov nekog svojeg podložnika, ili čak samo hvatajući škrtu podnevnu toplinu ožujskog sunca na nekom proplanku, a ne ugodno sjedeći uz vatru

u svojem uređenom kneževskom sijelu? Diplomatska aktivnost, u to doba istovremena s Modruša i iz Brinja, neosporno ukazuje na činjenicu da u Modrušu stoluje knez Dujam III., a u Brinju knez Bartol VIII. I u sljedećim desetljećima u Brinju su pisane važne isprave. Ne samo da su pisane isprave, nego se prije puta u Francusku u Brinju 17. lipnja 1385. okupljaju odabrani poslanici kraljice Marije, među kojima su Ivan V. Krčki i Juraj Kurjaković.³⁶ Činjenica da se okupljaju u Brinju, a ne na Modrušu ili u Senju, iz kojeg se trebaju otisnuti morem na daleki put, najbolje potvrđuje da je tada u Brinju postojalo reprezentativno sjedište u koje Krčki knezovi pozivaju i u kojem ugošćuju ugledne goste.

To ne znači da gradnju Sokolca treba pripisati Bartolu VIII., grad može biti i stariji.

O početku razvoja arhitektonskog sklopa njihova brinjskog sijela bez materijalnih dokaza može se samo nagađati, ali o vremenu gradnje kapele Sv. Trojstva imamo vrlo čvrste argumente na njezinim svodovima - dva zaglavna kamena s grbom obitelji Gorjanski.

Nakon smrti prve žene nepoznatog imena, zaručio se knez Nikola IV. Dorotejom, sestrom moćnog palatina Nikole Gorjanskog. Preko svojega izaslanika knez Nikola o tome izvješćuje u proljeće 1405. općinsko vijeće u Mlecima te im u znak svoje privrženosti šalje na dar sokola i konja.³⁷ Dakle, kapela je sagrađena nakon 1405. godine, a je li njezina gradnja započeta nešto prije (substrukcija) kao dio priprema za planirano vjenčanje, o tome se može samo spekulirati.

Na važnost koju je knez Nikola pridao ženidbi s Dorotejom Gorjanski ukazuju nam spomenuti grbovi na zaglavnim kamenovima svodova kapele. U substrukciji kapele,³⁸ od tri zaglavna kamena sačuvan je samo onaj u južnom prostoru presvođenom križnorebrastim svodom, gdje je zaglavni kamen ukrašen bogatim lisnatim vijencem koji obuhvaća grb knezova krčkih. Jedna od posebnosti tog prostora je ponešto reducirani sustav svođenja. Izvorno nisu bila izvedena rebra u trostranom zaključku istočnog prostora, kao ni rebro u zaključku južnog prostora, nego su ta svodna polja povezana zaobljavanjem. Od šest zaglavnih kamenova u unutrašnjosti kapele, sačuvana su četiri: jedan u svetištu s ravnom pločom u podgledu, jedan u svodnom polju iznad pjevališta s grbom obitelji Gorjanski i dva u bočnoj kapeli – bliži s još jednim grbom obitelji Gorjanski i drugim, u zaključku, s ravnom pločom u podgledu. Nije sačuvan zaglavni kamen (i nema podataka o njegovu izgledu) u tjemenu središnjeg šesterodijelnog svoda broda. Izgled šestog zaglavnog kamena, koji se nalazio na svodu sakristije, poznat nam je s fotografije na kojoj se vidi da je u podgledu imao ravnu ploču.³⁹ Nemoguće je, čak i hipotetski, pretpostaviti mogućnost da u kapeli, uz dva grba Gorjanskih, nije bilo obiteljskog grba knezova Krčkih. Moramo zaključiti da je knez Nikola postavio svoj obiteljski grb na to jedino preostalo, ali istodobno i

najvažnije mjesto u unutrašnjosti kapele koje se nalazi u sjecištu obiju jednako dugačkih osi kapele. Uvijek nakon pogleda na grb u kraljevstvu moćne ženine palatinske obitelji, koji kao da mu je "visio" nad glavom, kao i kada je neizbježno skrenuo pogled prema bočnoj kapeli, oko mu je moralo zapeti za njezin drugi, promatraču s emfore bliži grb. Postavljanjem svojeg obiteljskog grba na najistaknutije mjesto u kapeli, knez Nikola je ublažio svoju magnatsku taštinu. Nema dvojbe da je svoj grb, istaknut u središnjoj točki kapele, kao i u substrukciji, obogatio bogatim biljnim vijencem i time suvremenima i budućim naraštajima jasno dao na znanje tko je u gradnji kapele bio glavni. Istodobno je postavljanjem dvaju manjih Dorotejinih obiteljskih grbova svojoj ženi iskazao veliko poštovanje, a suvremenike i sljedeće naraštaje podsjetio na njegovu povezanost i povezanost njegovih potomaka s palatinskom obitelji.⁴⁰

Ono oko čega nema spekuliranja jest da je kapela prigrađena s istočne, vrlo strme vanjske strane znatno starijem i visokom obrambenom zidu (sl. 2, 4). Na to ukazuje ne samo vrlo jasna razlika u strukturi lica zida između zapadnog i svih ostalih pročelja kapele nego i tijekom obnove u visini emfore kapele otkriveni tragovi kruništa starijeg obrambenog zida.⁴¹

Knez Nikola je bez sumnje od početka znao što želi dobiti gradnjom kapele na tom, za kapelu, jedinom preostalom prihvatljivom mjestu: trebalo je oblikovati prostor u kojem će knezovi moći biti na misnom slavlju sa svojom služinčadi i svitom, ali ipak izdvojeni na povišenom mjestu. To se moglo postići jedino gradnjom visoke substrukcije i na njoj kapele s emporom. Substrukcijom je neutralizirana velika razlika između vanjske i unutarnje razine terena, što je kapeli izvana dalo izgled dvoetažnosti. U više od sljedećih stotinu godina, koliko su još knezovi držali Brinje, taj donji prostor ostao je "nedovršen", nikada nije bio ožbukano, nikada nije dobio zidane stube,⁴² niti je bio pođen (sl. 5). To upućuje na zaključak da je od početka substrukcija bila zamišljena kao gospodarski prostor, kojeg unutar jezgri položaja plemićkih gradova nikada nije bilo dovoljno pa ih je takav, nama se čini "nedovršen" prostor, posve zadovoljavao i dobro služio u preostalom razdoblju u kojem su knezovi držali Brinje. To ujedno objašnjava prethodno spomenuti nešto pojednostavnjeni sustav svođenja. Stoga se za Nikolinu gradnju u kojoj se u prizemlju nalazi spremište, a na katu kapela, može reći da je izvorno imala sakralno-gospodarsku funkciju, ali nikako ne sakralno-obrambenu. Gradnjom reprezentativne emfore, izvana istaknute velikim ljevkastim bogato profiliranim portalom (sl. 6),⁴³ a iznutra masivnom profiliranom kamenom ogradom (sl. 7), knezovi Krčki su sa svojom služinčadi i dvoranima, ali s odvojenog i izdignutog mjesta, pratili crkveni obred koji se održavao bilo za glavnim oltarom, bilo u bočnoj kapeli posvećenoj Majci Božjoj od Sedam žalosti. Dok vrijeme gradnje kapele

6. Kapela Sv. Trojstva, vrata emfore nakon obnove (fototeka HRZ-a, snimio D. Miletić)

The Holy Trinity Chapel of the gallery after renovation (Croatian Conservation Institute Photo Archive, photo by D. Miletić)

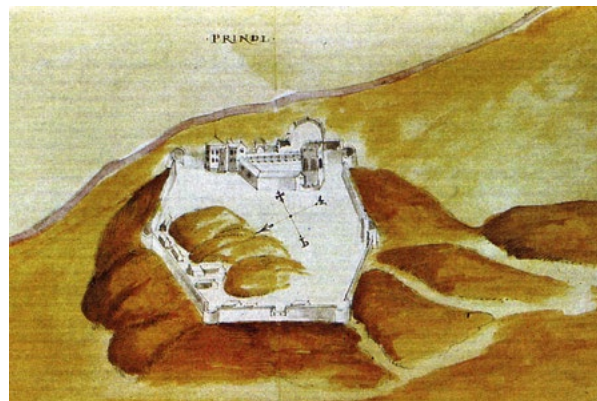
možemo točno odrediti, posebno donju granicu gradnje, o graditeljima i mogućim utjecajima ovdje se namjerno ne raspravlja. To je svakako zasebna, složenija tema od određivanja izvornog broja etaža i izvorne namjene Nikoline gradnje; to je tema koja otvara i moguće spekulacije koje su se u ovom radu nastojale izbjeći.

Ima li gotička kapela izvorne elemente fortifikacije?

Prvi nama poznati crtež Sokolca izradio je Nicolo Angiolini 1569. godine, nekoliko desetljeća nakon što je krajiška vojska preuzela Sokolac i pretvorila ga u vojnu utvrdu (sl. 8). Na njegovoj aksonometriji vidi se znatna promjena u odnosu na prethodno razdoblje: po sredini dvorišta

7. Kapela Sv. Trojstva, pogled iz svetišta na emporu nakon obnove (fototeka HRZ-a, snimio D. Miletić)
The Holy Trinity Chapel, view of the gallery from the sanctuary, after renovation (Croatian Conservation Institute Photo Archive, photo by D. Miletić)

8. Nicolo Angielini, crtež Sokolca, 1569. (fototeka Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture)
Nicolo Angielini, a drawing of Sokolac, 1569 (photo archive of the Directorate for the Protection of Cultural Heritage of the Ministry of Culture)

između ulazne kule i kapele podignut je novi visoki zid s pri vrhu natkritom drvenom galerijom. S vanjske strane nekadašnjeg sada sniženog obrambenog zida sagrađena je polukružna niska baterijska kula, okrenuta najblažoj južnoj padini brijega.

Gradnjom novog južnog obrambenog zida, sva tri izvorna ulaza u kapelu našla su se s njegove vanjske strane, dakle izvan najbolje zaštićenog dijela položaja. Stoga su zazidana sva tri izvorna ulaza u kapelu,⁴⁴ unutar njihovih ispuna otvorene su puškarnice kojima se bočnom zaprečnom vatrom štitio pristup novom obrambenom zidu. Neposredno uz sjeverni ugao zapadnog pročelja kapele probijeni su novi ulazi u substrukciju, brod i emporu.⁴⁵ Istodobno su u kapeli probijene još dvije puškarnice: jedna u sjevernom zidu substrukcije, a druga iznad nje na empori, obje sa zadaćom da štite pristup dijelu istočnog obrambenog zida. Tek tada, tim vojnim preinakama kapela je dobila, uz izvornu sakralnu, prvi put i obrambenu funkciju. Ali to više nije srednjovjekovni, nego novovjekovski sloj kapele, sloj iz vremena u kojem Brinje nije više reprezentativno sijelo i nadalje u sjevernijim krajevima moćnih knezova Frankopana,⁴⁶ nego vojna utvrda nastala u najtežem razdoblju hrvatske povijesti nizom manje-više nekvalitetnih građevinskih improvizacija u starom, ali čvrstom zdanju srednjovjekovnog plemićkog grada.

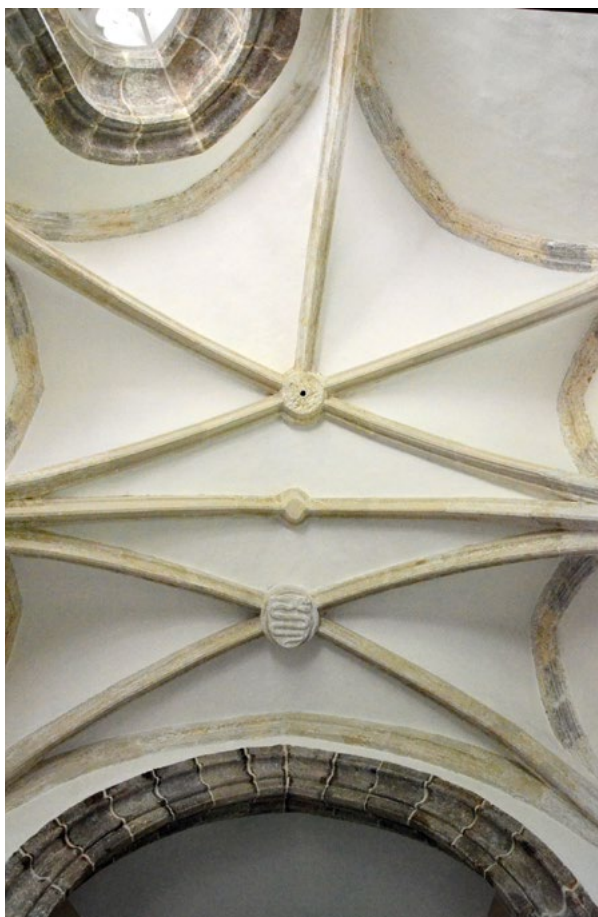
Kada je sagrađen "treći kat" ili "treća etaža" kapele?

U pogledu izvana, volumen kapele djeluje čvrsto i zatvoreno, što je i razumljivo jer su njezina pročelja istovremeno i vanjska pročelja gradske jezgre (sl. 3, 4). Izvorno je kapela izvana bila ožbukana i u nekoj mjeri oslikana, za što nemamo materijalnih dokaza, ali se logično zaključuje: ako su pročelja ulazne kule bila ožbukana i oslikana, što je utvrđeno istraživanjima, usprkos tome što je u gornjem dijelu kula zidana pravilno piljenim kvadrima sedre, bez imalo dvojbe su i pročelja kapele, zidana priklesanim

kamenom, morala biti ožbukana i oslikana. Ožbukana i oslikana pročelja kapele bila su rastvorena razmjerno malim brojem prozora. Jedanaest ploha vanjskih pročelja kapele u prizemlju bilo je rastvoreno samo dvama uskim, neostakljenim i kopcima neosiguranim otvorima, dok su iznad kamenog vijenca po dvije visoke monofore i bifore naizmjenično rastvarale jedanaest ploha vanjskih pročelja tako da su se s jednog mjesta mogla vidjeti najviše dva prozorska okna kata kapele. Uglovi ispod razdjelnog vijenca zidani su brižno obrađenim glatkim klesancima, kao i uglovi istaknuti peterokutnom profilacijom, te svi dijelovi skromnih okvira prozora prizemlja i bogato profiliranih prozora kata, s time da su okviri monofora i bifora s vanjske strane oblikovani krajnje pojednostavnjeno ravnim skošenjem, dok je s unutarnje strane izvedena iznimno bogata profilacija njihovih okvira.

Substrukcija, prizemlje kapele, izvorno je imala isključivo gospodarsku funkciju, dok je za kat, razumljivo, određena sakralna funkcija. Gospodarsku namjenu substrukcije zadovoljavala je skromnost u pojedinostima, ali usprkos tome graditelj je ostvario *najljepši gotički profani prostor* u kontinentalnoj Hrvatskoj. Njegova dva uska prozora možda nekoga mogu podsjećati na strijelnice, no njihova je izvorna namjena bila isključivo prozračivanje i skromna rasvjeta vrlo visokog i razvedenog prostora.⁴⁷

Obje osi u unutrašnjosti kapele jednake su dužine, a jednaka visina svodova u brodu, svetištu i bočnoj kapeli (8,60 m) daje tom razmjerno malom prostoru izgled dvoranskog centralnog prostora. Budući da je prostor kapele po obje osi dvodijelan, u prostoru doživljavamo svaki njegov dio vrlo visokim. Osjećaj naglašene vertikalnosti kapele još više pojačavaju silnice nervature križno-rebrastih svodova (sl. 9, 10), koje se izdižu iznad vijenca što se proteže na visini od 2,47 m od poda preko svih zidova, osim na strani emfore. Iznimna je količina, raznolikost i oblikovanje arhitektonske plastike u kapeli. U kontinental-

9. Kapela Sv. Trojstva, pogled na svod bočne kapele (fototeka HRZ-a, snimio D. Miletić)

The Holy Trinity Chapel, view of the nave vault (Croatian Conservation Institute Photo Archive, photo by D. Miletić)

noj Hrvatskoj malogdje nalazimo tako bogato profilirane trijumfalne lukove (sl. 11) i prozorske okvire (sl. 12). Nigdje, nego samo u kapeli Sv. Trojstva, nemamo sačuvanu masivnu kamenu ogradu gotičke empore, s prednje strane razvedenu sa sedam duboko upuštenih pravokutnih polja obrubljenih bogatom profilacijom (sl. 10); malogdje u svetištima naših crkava i kapela imamo tako dobro očuvanu bogato profiliranu kamenu gotičku sediliju, nigdje nego samo u brinjskoj dvorskoj kapeli nećemo naići na dvije kasnogotičke skulpture, jednu izdubljenu u kruškinom drvetu, drugu isklesanu u pješčenjaku. Nigdje, nego samo u Brinju, nećemo naići na takav osebujan oblik i smještaj gotičke križno-rebrastim svodom presvođene sakristije, utisnute u nepravilan prostor visoko iznad tla, između kapele i obrambenog zida (sl. 4).

Sva ta bogata arhitektonska plastika, osim svodnih rebara, šprljaka i mrežišta dviju bifora, klesana je u tvrdom sivo-plavom vapnenačkom konglomeratu. Taj se lokalni "mutavi" tvrdi kamen iznimno teško obrađuje, pri klesanju se nepredvidivo ponaša, prečesto se lomeći pod udarcima čekića i dljeteta tamo gdje "on" hoće, a ne majstor koji ga obrađuje. Zbog količine toga kamena koji

10. Kapela Sv. Trojstva, pogled iz bočne kapele prema empori i ulazu u kapelu nakon obnove (fototeka HRZ-a, snimio D. Miletić)
The Holy Trinity Chapel, view of the gallery and entrance to the chapel from a side chapel, after renovation (Croatian Conservation Institute Photo Archive, photo by D. Miletić)

je trebalo izvaditi, isklesati i ugraditi, moramo zaključiti da je u njezinoj gradnji morala sudjelovati velika graditeljska skupina najvršnjih majstora, ponajprije klesara.

Sve što je izvedeno i postoji u visini substrukcije i kata kapele, u snažnoj je suprotnosti s osam pravokutnih otvora potkrovlja. Ti su otvori okomito usječeni u debele zidove, dakle, nemaju očekivano klinastu nišu, za obranu imaju neprimjereno velika pravokutna okna, njihovi su unutar-nji i vanjski uglovi zidani grubo priklesanim kamenom, nemaju zidane nadvoje, nego nadvoje "sklepane" kalanim gredicama. O njihovoj krajnje reduciranoj mogućnosti obrambenog djelovanja, uz velika okna, najviše govore njihovi puni parapeti, koji, blago rečeno, silno otežavaju pristup mjestu s kojeg bi se moglo kako-tako obrambeno djelovati. Da su građeni u doba knezova krčkih početkom 15. st., to što se nalaze daleko od oka promatrača, visoko ispod strehe, ne bi moglo opravdati njihov tako grubi izgled (sl. 13). U to je doba ipak vrijedilo nepisano pravilo da sve ono što se na crkvenoj građevini nalazi na većoj visini, budući da je bliže Bogu, zahtijeva makar jednako dobru, ako ne i bolju obradu od onoga što je svakodnevno izloženo blizu oku smrtnika. Nema nikakva opravdanja

11. Kapela Sv. Trojstva, trijumfalni luk, detalj (fototeka HRZ-a, snimio D. Miletić)

The Holy Trinity Chapel, triumphal arch, detail (Croatian Conservation Institute Photo Archive, photo by D. Miletić)

12. Kapela Sv. Trojstva, monofora u južnoj kapeli nakon obnove (fototeka HRZ-a, snimio D. Miletić)

The Holy Trinity Chapel, a single-arch window in the southern chapel, after renovation (Croatian Conservation Institute Photo Archive, photo by D. Miletić)

13. Kapela Sv. Trojstva, pogled s juga na otvore potkrovlja (fototeka HRZ-a, snimio D. Miletić)

The Holy Trinity Chapel, view from the south of the attic openings (Croatian Conservation Institute Photo Archive, photo by D. Miletić)

pretpostaviti da su takvi otvori mogli nastati istodobno sa svime što se nalazi ispod njih, koje krase vrhunski zamisao, razumijevanje funkcije svakog dijela građevine, što je rezultiralo vrhunskom izvedbom prostora sa svim njegovim pojedinostima, pa se mora zaključiti da su to dva

posve različita pristupa, dva različita načina razmišljanja, dva različita klesarska i graditeljska rukopisa.⁴⁸ U prvome se prepoznaje zamisao vrhunskog gotičkog graditelja u izvedbi vrhunskih gotičkih klesarskih majstora, u drugom amorfnu zanatski izričaj grube vojničke jednostavnosti u izvedbi i zidarskom poslu priučениh krajiških vojnika. To potkrepljuje i činjenica da se struktura zida u visini tih otvora razlikuje od donje strukture zida. Nešto veća klesarska pažnja posvećena je izradi ugaonih klesanaca, ali je to i za ono doba bio jednostavniji rad u kojem se za njihovu završnu obradu mogao izdvojiti netko tko je bolje ovladao čekićem i dljetom. Uz to, njihova bitna karakteristika jest da tih osam otvora imaju velika okna i puni visoki parapet.⁴⁹ Prvo, branitelje nepotrebno izlažu povećanoj opasnosti, a drugo, braniteljima je silno otežan pristup oknu; time se onemogućava bilo kakvo ozbiljnije aktivno obrambeno djelovanje. Istodobno moramo biti svjesni toga da su krovšta sa šindrenim pokrovom uvijek bila naročito ugrožena vatrom, pri čemu su drveni nadvoji posebno osjetljivo mjesto u konstrukciji kapele. Izgaranjem nadvoja urušavaju se gornji dijelovi zidova, što otežava, produljuje i poskupljuje sanaciju štete od

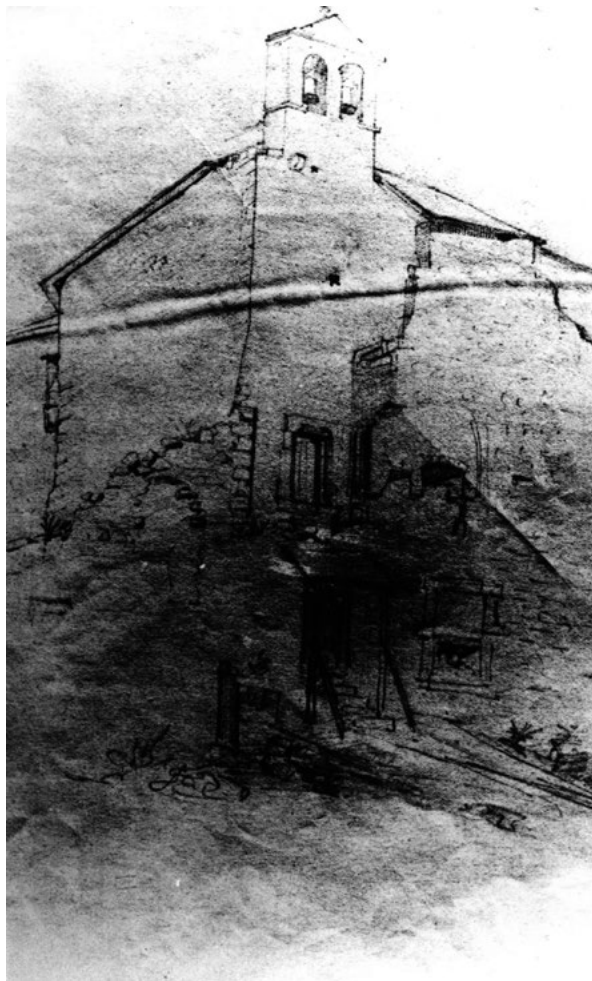

14. Sokolac, pogled sa sjevera, 1869. (fototeka Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture, detalj fotografije Ivana Standla)

Sokolac, view from the north, 1869 (Photo Archive of the Directorate for the Protection of Cultural Heritage of the Ministry of Culture, a detail of Ivan Standl's photo)

požara, a time se povećavaju i moguće daljnje sekundarne štete, čega su graditelji krčkih knezova sasvim sigurno također bili svjesni.

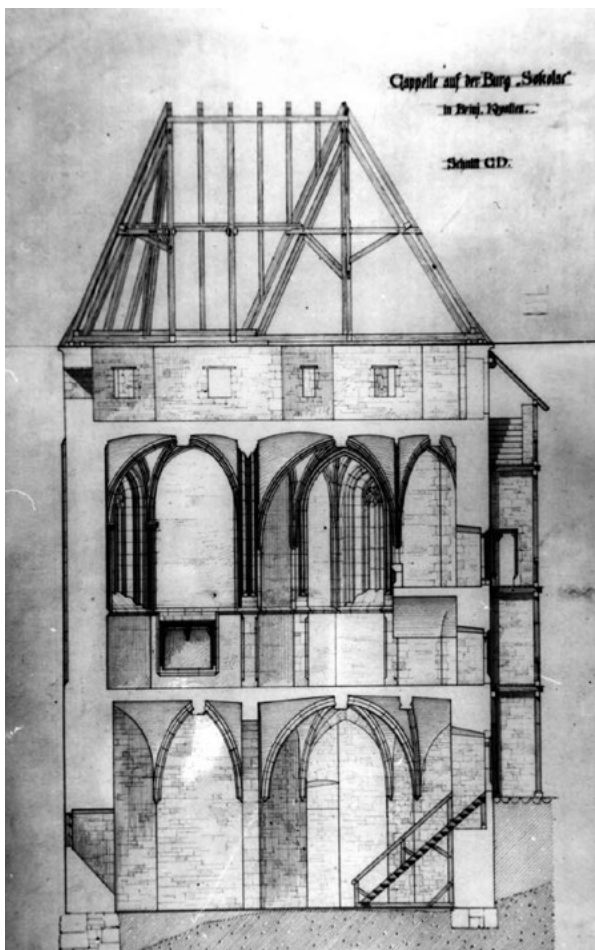
Osim toga, postavlja se logično pitanje: na koji bi način vojska u službi knezova Krčkih pod nekom uzburom mogla pristupiti tom prostoru, sa svim svojim oružjem i ostalom opremom?⁵⁰ Kada se razmišlja o vremenu nastanka otvora potkrovlja, treba se prisjetiti da je, bez obzira na sukob Ladislava i Žigmunda, doba gradnje kapele Sv. Trojstva jedno od mirnijih razdoblja naše povijesti. Krčke knezove tada nitko ozbiljno ne ugrožava, a s kraljem Žigmundom su u iznimno dobrim odnosima. Naposljetku, Nikola IV. je zet Nikole Gorjanskog koji je trideset dvije godine bio palatin ugarskog dvora i time je stvarno drugi čovjek u kraljevstvu. Stoga nije opravdano ni pretpostavljati da su se u takvim uvjetima pri gradnji knezovi odlučili znatno veću pažnju pridati obrambenim elementima kapele nego što su to prethodno učinili prigodom gradnje ulazne kule. Tome u prilog govori i specifičan smještaj sakristije. Utiskivanjem sakristije između obrambenog zida i kapele Gospe od Sedam Žalosti i njezinim smještajem visoko "u zraku", stvoren je duboki "džep", otvoren samo prema blagoj južnoj padini nevelikog brijega na kojem se uzdiže Sokolac (sl. 4). To je vrijeme već široke uporabe baruta. Ako bi se neprijatelj uspio probiti do "džepa", u njemu bi bio posve siguran i mogao bi poduzeti uspješnu diverziju koja bi mu omogućila prodor u jezgru položaja. Da su knezovi krčki izvorno namijenili kapeli bilo kakvu obrambenu zadaću, toga "džepa" nikada ne bi bilo. Rješenje bi bilo sasvim drukčije. Stoga je jedan od prvih građevinskih zahvata koji je izveden u vrijeme Vojne krajine bilo zazidavanje tog prostora.

15. Martin Pilar, kapela Sv. Trojstva u pogledu sa sjevera, 1886. *Martin Pilar, the Holy Trinity Chapel viewed from the north, 1886*

Odgovor na pitanje vremena nastanka otvora u potkrovlju kapele, dakle, moramo tražiti u kasnijem razdoblju, u opsežnom zahvatu za koji znamo da je na kapeli završen sredinom 17. stoljeća, a o čijem značenju govori visoko smješteni natpis s južne strane trijumfalnog luka svetišta.⁵¹

Nema dvojbe da je u svim razdobljima bilo velikih problema s održavanjem krovništva kapele, što se moralo odraziti i na zidove, a dalje preko njih i na prostor kapele.⁵² Kada je opće loše stanje kapele zahtijevalo radikalni zahvat koji je uključivao zamjenu krovništva, ti su radovi povezani s radovima vezanim uz pročelja i temeljitu obnovu unutrašnjosti kapele; otučena je žbuka s unutarnjih zidova, koji su makar dijelom morali biti oslikani, izvedena nova žbuka, a zidovi obijeljeni,⁵³ na izvorni pod od estriha postavljen je novi, viši, od velikih i debelih kamenih ploča,⁵⁴ čime je početak profilacije trijumfalnih lukova "utonuo" u pod, pa se danas nalazi u razini poda svetišta i bočne kapele, a sedilija je neuobičajeno nisko. Naručeni su i postavljeni novi oltari, u koje su ukomponirane dvije gotičke skulpture preuzete sa starih gotičkih oltara, čime je unutrašnjost kapele bitno promijenila izgled. Istodobno su unesene

16. Kapela Sv. Trojstva, presjek, projekt obnove kapele Martina Pilara, 1886.
The Holy Trinity Chapel, cross-section, Martin Pilar's project for the chapel renovation, 1886

17. Bela Csikos Sessija, Sokolac, detalj, 1895.
Bela Csikos Sesia, Sokolac, detail, 1895

neke promjene na pročeljima. U znatnoj je visini prezidan čitav sjeverozapadni ugao kapele (gotovo od visine nadvoja mladeg ulaza na pjevalište), pri čemu je dio zida u širini preslice uvučen četrdesetak centimetara, s ciljem da se u produžetku tog zida osigura dovoljna širina za interpolaciju stuba prema potkrovlju.⁵⁵ Iznad tog prezidanog sjevernog dijela dvorišnog pročelja kapele podignuta je preslica za dva zvona. Sačuvano je jedno od ta dva zvona, izliveno 1603. godine.⁵⁶ Vojni su graditelji istodobno odlučili potkrovlje kapele prilagoditi za promatračnicu, pri čemu im je položaj zvona na preslici dobro poslužio u slučajevima brzog uzbuđivanja. U potkrovlju je otvoreno osam pravokutnih otvora, čiji raspored i puni parapet omogućava samo dobar vizualni nadzor šire okolice, ali ne i djelotvornu obranu, a gotovo posve je onemogućavao nadzor i obranu prostora neposredno oko kapele. Da bi se omogućio pristup potkrovlju, iskorišten je položaj drvene galerije visokog južnog obrambenog zida, s koje se vjerojatno ljestvama penjalo iznad velikih zazidanih vrata empore, gdje je u debljini zida izvedeno usko strmo stubište koje je završavalo manjim ulazom u potkrovlje.

Bila je to nekvalitetna, tipično vojnička improvizacija koju prvi put uočavamo na Standlovoj fotografiji snimljenoj 1869. (sl. 14), zatim na Pilarovu crtežu pogleda na kapelu sa sjeverozapada (sl. 15) i presjeku kapele iz 1886. godine (sl. 16),⁵⁷ crtežu Bele Csikosa Sessije iz 1895. godine (sl. 21) te na nekoliko fotografija snimljenim prije sanacije kapele nakon potresa 1916. godine (sl. 18 - 20). Zanatski nekvalitetna preinaka dijela zapadnog pročelja i rješenje s postavljanjem razmjerno široke preslice na rub krovišta, zatim izvedba krovišta s vrlo blagim nagibom, što je bilo povoljno s vojničkog gledišta, ali posebno loše s obzirom na karakteristike i zahtjeve pokrova od šindre,⁵⁸ uzrokovat će stalno prodiranje oborinske vode u zid zapadnog pročelja i svod pjevališta,⁵⁹ koja je zamrzavanjem postupno rastakala zid, pa je potres 1916. godine samo dovršio ono što su davno prije počeli voda i led.

Na svim spomenutim crtežima i fotografijama uglavnom dobro razabiremo samo gornji dio stubišta s ulazom u potkrovlje. Nakon uklanjanja krajiškog obrambenog zida, zadržan je njegov gornji manji dio, nakon čega više nije bilo moguće uspjeti se njime u potkrovlje. No to nije

18. Sokolac, pogled sa sjevera oko 1900. (fototeka Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture)
Sokolac, view from the north around 1900 (Photo Archive of the Directorate for the Protection of Cultural Heritage of the Ministry of Culture)

19. Kapela Sv. Trojstva oko 1900., detalj (fototeka Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture)
The Holy Trinity Chapel around 1900, detail (Photo Archive of the Directorate for the Protection of Cultural Heritage of the Ministry of Culture)

bilo ni bitno, budući da tada više nije bilo ni potrebe za postojanjem promatračnice krajiške vojne posade na Sokolcu. Razvedeni tlocrt kapele i ovisno o tome složeni oblik krovišta s uvalama koje su tada bile posebno slaba mjesta u odvodnji oborinskih voda, vjerojatno je od početka stvarao velike probleme koji su se povećali postavljanjem preslice na vanjski rub pročelja i zapadne krovne plohe, pa su spomenute preinake bez sumnje jedan od dvaju glavnih uzroka propadanja zidova kapele i urušavanja dijela zapadnog pročelja u potresu 1916., kao i urušavanja istog pročelja 1963. godine. Sanacija kapele nakon potresa izvedena je vrlo nekvalitetno, što se najbolje uočava na Henebergovoj fotografiji snimljenoj poslije samo desetak godina i napose na vrlo kvalitetnoj fotografiji snimljenoj trideset godina nakon obnove (sl. 21). Posljednji put dokumentiran je ostatak tog stubišta, ulaz sa stubišta u potkrovlje, fotografijom snimljenom nakon urušavanja zapadnog pročelja 1963. godine (sl. 22).

Možemo zaključiti da kada govorimo o najvrednijem izvornom gotičkom sloju brinjske dvorske kapele, prema kojem ona, kao ključna sakralna građevina unutar korpusa gotičke sakralne arhitekture kontinentalne Hrvatske, jedino zavređuje usvojenu valorizaciju i uvrštavanje u baš svaki pregled umjetnosti u Hrvatskoj, moralo bi biti posve razumljivo da se o njoj ne može i ne bi smjelo neargumentirano govoriti, ni kao o trokatnoj (troetažnoj), ni kao o obrambenoj građevini.

Da bi bilo jasnije, posebno nužna u enciklopedijskim i sažetim prikazima razvoja srednjovjekovnog crkvenog graditeljstva ili pregledima hrvatske umjetnosti, ne bi se smjela brinjska dvorska kapela opisivati čak ni kao dvokatna kapela, ne samo zato što to određenje implicira da su dva njezina kata imala sakralnu namjenu, kao u gradu Krku, gdje je donji prostor posvećen sv. Margareti, a gornji sv. Kvirinu. U Nikolinoj prigradnji starijem dijelu arhitektonskog sklopa Sokolca, koja je imala samo prizemlje i kat,

20. Kapela Sv. Trojstva 1917. (fototeka Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture, snimio M. Pilar)
The Holy Trinity Chapel in 1917 (Photo Archive of the Directorate for the Protection of Cultural Heritage of the Ministry of Culture, photo by M. Pilar)

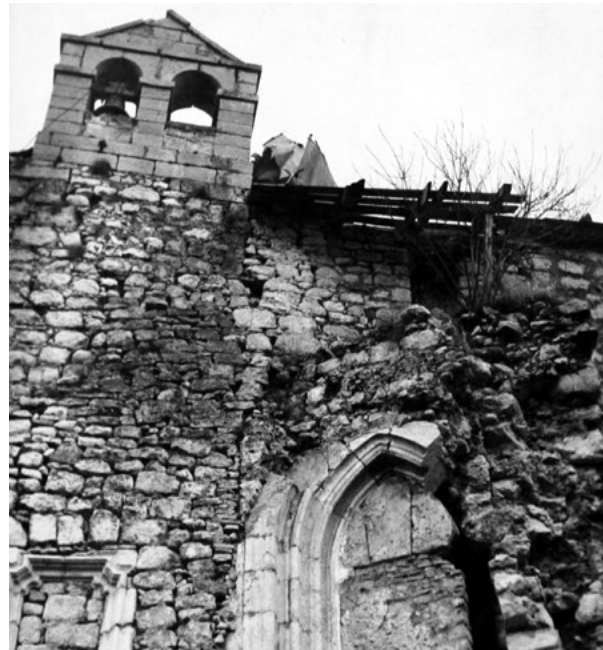

21. Kapela Sv. Trojstva, zapadno pročelje, 1947. (fototeka Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture, snimio Fuis)
The Holy Trinity Chapel, the western front in 1947 (Photo Archive of the Directorate for the Protection of Cultural Heritage of the Ministry of Culture, photo by Fuis)

jedino je kat bio zamišljen i za trajanja života na Sokolcu posvećen i time određen za sakralnu funkciju. Isticanje njezine dvokatnosti čitatelja neke sažete informacije, kakve nalazi u leksikonima, enciklopedijama i pregledima umjetnosti, može navesti na pogrešan zaključak, kakav je bio i zaključak Ljube Karamana: *Dvospratne kapele u srednjovjekovnim ... nastale su u težnji, da se donji dio kapele, pristupačan puku, odjeli od gornjega, rezerviranog za vlastelu.*⁶⁰ Prizemlje, koje je substrukcija kapele, od prvog je dana imalo isključivo gospodarsku funkciju, pa je posve neprimjereno prostor prizemlja nazivati "kriptom", kako se ponekad kolokvijalno naziva.

Budući da su prema našim rječnicima pojmovi kat i etaža istoznačnice, što u stvarnosti nisu, a najpotpunija je definicija etaže da je to *horizontalni dio zgrade koji obuhvaća prostor između dvije uzastopne nosive podne konstrukcije,*⁶¹ onda je ono što se često označava trećom etažom, ili katom, samo potkrovlje, koje ima svaka kuća s krovom i za koje se ne može napisati niti da je kat, niti etaža. Stoga se u opisima treba pridržavati, kada već postoji, uobičajenog nazivlja, koje ne izaziva dvojbe u razumijevanju, a to je slijed etaža odozdo prema gore: podrum, prizemlje, prvi kat, drugi kat...

Dakle, Nikolova prigradnja starijem dijelu Sokolca u kojoj se nalazi dvorska kapela knezova Krčkih, izvorna je katnica (P+1). To znači da je zgrada, a ne kapela dvoetažna, čije prizemlje (donja etaža) nikad nije bilo posvećeno i

22. Kapela Sv. Trojstva, pogled na preslicu i desno ulaz u potkrovlje s nekadašnjeg stubišta, 1963. (fototeka Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture)
The Holy Trinity Chapel, view from the former staircase of the bell cote and the entrance to the attic on the right, 1963 (Photo Archive of the Directorate for the Protection of Cultural Heritage of the Ministry of Culture)

imalo je isključivo gospodarsku namjenu, a kat (gornja etaža) izvorno je imao isključivo sakralnu namjenu. Tek će Vojna krajina ugradnjom triju i probijanjem dviju puškarnica, prizemlje i kat prilagoditi potrebama vojne utvrde, a potkrovlje će prilagoditi za promatračnicu, ali ono i nakon toga ostaje samo potkrovlje, a ne ni kat ni etaža. Adaptacije kapele, najprije u 16. i potom u 17. stoljeću, kojima i ona preuzima dio obrambene zadaće krajiške protutorske utvrde, osim sanacije dijela građevinskih struktura nije unijela nijednu novu kvalitetu, pri čemu je zaista degradirala njezinu zatečenu arhitektonsku i umjetničku vrijednost gotičke koncepcije cjeline kapele i njezinih brojnih vrlo kvalitetnih arhitektonskih i umjetničkih pojedinosti.

Ako bi se nakon ovdje izloženog objašnjenja bitnih značajki gotičke dvorske kapele knezova Krčkih postavilo pitanje zašto je u posljednjoj obnovi dijelom prezentirana i ta krajiška faza zapadnog pročelja kapele (nova probijena os s tri ulaza u kapelu, preslica, otvori potkrovlja)⁶², odgovor je vrlo jednostavan. Budući da nije bilo egzaktnih podataka za neko drugo prihvatljivo rješenje, bio je to nužan kompromis, pri čemu uvijek moramo biti svjesni i druge komponente, naše konzervatorske svakodnevnice uz koju se uvijek veže činjenica da na kraju, ipak, sve određuju financijska ograničenja u čvrstom suglasju s nevjerojatno neracionalnom, i za investitora i za izvođača, dinamikom financiranja. ■

Bilješke:

- 1 Prethodni župnik nije pokazivao zanimanje za kapelu. Nakon dovršetka radova koje je vodio Hrvatski restauratorski zavod (1983.-2010.), ni općina ne pokazuje ozbiljnije zanimanje da kapela bude redovito otvorena posjetiteljima, iako smo u substrukciji kapele postavili stalnu izložbu o knezovima Krčkim i Sokolcu, a posjetitelji uz besplatni ulazak dobivaju i knjižicu o kapeli i knezovima Frankopanima. Time smo nastojali privući što veći broj posjetitelja i stvorili uvjet za uključivanje kapele u aktivniju turističku ponudu cijelog atraktivnog prostora kojim prolazi autocesta.
- 2 Autori tekstova o brinjskoj kapeli koriste se terminima kat i etaža. Oba termina definirana su u našim rječnicima: *Etaža, ž. arhit., dio kuće između poda i stropa, između dvije tavanice...* Hrvatski enciklopedijski rječnik, 3, Zagreb, 2002., 175. U istom rječniku i kat je definiran kao *dio kuće između poda i stropa, između dviju tavanica*. Isto, 5, 64. I prema Klaiću etaža je istoznačnica za kat, sprat. BRATOLJUB KLAIĆ, Rječnik stranih riječi, Zagreb, 2007., 395. Najpotpunija definicija pojma etaža je: *Horizontalni dio zgrade koji obuhvaća prostor između dvije uzastopne nosive podne konstrukcije*. www.pravi.majstor.com. Ipak, *pod pojmom etaža podrazumijevamo i podrum, i prizemlje i katove. Pod katom, koji je uži pojam od etaže, treba podrazumijevati dijelove kuće između dvije uzastopne podne konstrukcije koji se nalaze iznad prizemlja*. U protivnom nastaje zbrka.
- 3 FRANJO JULIJE FRAS, Topografija Karlovačke vojne krajine, Gospić, 1988., 194.
- 4 IVAN KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, Put u Senj, u: *Danica*, 46, Zagreb, 1843., 182.
- 5 IVAN KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, Izvjestje o putovanju kroz Dalmaciju u Napulj i Rim, u: *Arhiv za povjesnicu jugoslavensku*, IV, Zagreb, 1857., 307. Kukuljević na tom putovanju 1853. izrađuje tlocrt i pogled sa sjevera na Sokolac, te prvi tlocrt substrukcije kapele i pogled na kapelu s istoka, zatim crteže zaglavnih kamenova s grbovima knezova Krčkih i obitelji Gorjanskih, te vrlo nevjest pokušaj izrade presjeka substrukcije kapele. Putna bilježnica, Arhiv HAZU-a.
- 6 IVAN KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, Njeke gradine i gradovi u kraljevini Hrvatskoj, sv. II, Zagreb, 1869., 2.
- 7 IVAN KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, Putne uspomene iz Hrvatske, Dalmacije, Arbanije, Krfa i Italije, Zagreb, 1873., 17.
- 8 IVAN KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, Sokol grad Brinjski, u: *Glasnik društva za umjetnost i umjetni obrt u Zagrebu*, II (1887.), 62.
- 9 VJEKOSLAV KLAIĆ, Krčki knezovi Frankapani, Zagreb, 1901.
- 10 GJURO SZABO, Obrambene crkve u Hrvatskoj, u: *Hrvatska prosujeta*, 9-10, Zagreb, 1917., 345.
- 11 GJURO SZABO, Sredovječni gradovi u Hrvatskoj i Slavoniji, Zagreb, 1920., 194.
- 12 EMIL LASZOWSKI, Stari lički gradovi, Zagreb, 1941., 9.
- 13 ŽELJKO JIROUŠEK, Pregled razvoja umjetnosti u banškoj Hrvatskoj od 12. do kraja 18. st., u: *Hrvatska domovina*, Zagreb, 1943., 688.
- 14 LJUBO KARAMAN, O umjetnosti srednjeg vijeka u Hrvatskoj i Slavoniji, u: *Historijski zbornik*, 1-4 (1950.), 152.
- 15 *Trospratna gradska kapela sv. Marije s gotičkim portalom, sa strijelnicama, najbolje je sačuvana sakralna građevina obrambenog značaja u sklopu burga u Hrvatskoj*. ANĐELA HORVAT, u: *ELU* 1, Zagreb, 1959., 502. Neizmijenjen tekst s pogrešnim titularom crkve ponovljen je u sljedećim izdanjima enciklopedija: *LEJ* 1, Zagreb, 1984., 195, *EHU* 1, Zagreb, 1995., 125.
- 16 ANĐELA HORVAT, O srednjovjekovnoj sakralnoj umjetnosti Like, u: *Lika*, Split, 1975., 135.
- 17 ANĐELA HORVAT, Gotika u Hrvatskoj, u: *Umjetnost na tlu Jugoslavije*, Zagreb, 1984., 60.
- 18 TOMISLAV PREMERL, Grad Sokolac u Brinju, u: *Arhitektura*, 109-110 (1971.), 44.
- 19 ZORISLAV HORVAT, Burg u Brinju i njegova kapela, u: *Peristil*, 27-28 (1984./85.), 43.
- 20 ZORISLAV HORVAT, 1984./85. (bilj. 19), 47.
- 21 ZORISLAV HORVAT, Kapele u burgovima 13. - 15. stoljeća u kontinentalnoj Hrvatskoj, u: *Prostor* 7/2 (1999.), 193.
- 22 ZORISLAV HORVAT, Srednjovjekovna sakralna arhitektura u Brinju i okolici, u: *Senjski zbornik* 27 (2000.), 107.
- 23 ZORISLAV HORVAT, Srednjovjekovne katedralne crkve krbavsko-modruške biskupije, Zagreb – Gospić, 2003., 46.
- 24 IGOR FSKOVIĆ, Gotika, u: *Enciklopedija hrvatske umjetnosti* 1, Zagreb, 1995., 292.
- 25 DIANA VUKIČEVIĆ SAMARŽIJA, Lika, kulturna povijest, u: *Hrvatski leksikon* 2, Zagreb, 1997., 21.
- 26 DRAGO MILETIĆ - MARIJA VALJATO FABRIS; Sokolac, frankopanski plemićki grad u Brinju, Mala biblioteka Godišnjaka zaštite spomenika kulture Hrvatske, Zagreb, 2003., 74.
- 27 DRAGO MILETIĆ - MARIJA VALJATO FABRIS; 2003. (bilj. 26), 46.
- 28 DRAGO MILETIĆ - MARIJA VALJATO FABRIS; Kapela sv. Trojstva u Brinju, u: *Peristil* 54 (2011.), 53.
- 29 RADOVAN IVANČEVIĆ, Umjetničko blago Hrvatske, Zagreb, Beograd, Motovun, 1986.; RADOVAN IVANČEVIĆ, Arhitektura od romanike do manirizma, u: *Hrvatska i Europa, kultura, znanost i umjetnost* 2, Zagreb, 2000., 585.
- 30 DIANA VUKIČEVIĆ SAMARŽIJA, Gotika, u: *Hrvatska umjetnost, povijest i spomenici*, Zagreb, 2010., 130. U krajnje reduciranom tekstu naglasak nije stavljen na arhitekturu kapele, nego na njezine dvije gotičke skulpture. Pritom je pogrešno rečeno da je *Oplakivanje* izrađeno u drvetu, a klezano je u pješčenjaku, dok bi za sarkofag Anža Frankopana čitatelj mogao pogrešno zaključiti da se također nalazi u Brinju. Objašnjenje štire konstatacije o izuzetnosti kapele moglo se dopuniti odgovarajućom fotografijom, ali je pri-

ložena fotografija s pogledom na Sokolac s znatno nižeg pristupnog puta s jugozapadne strane, tako da kapela samo napola proviruje iznad ostataka obrambenog zida, čime se posve izgubila njezina osnovna značajka, istaknuti gotički vertikalizam, tako dobro uočljiv iz svih ostalih smjerova.

31 MILAN PELC, *Povijest umjetnosti u Hrvatskoj*, Zagreb, 2012., 152. I u tom pregledu hrvatske povijesti umjetnosti priložena je fotografija Sokolca snimljena sa zapada, ali sa znatno veće udaljenosti, vjerojatno istoga autora. Slikovni bi prilozi, posebno u takvim pregledima umjetnosti, morali potencijalno velikom količinom podataka dopuniti tekst koji je nužno reduciran, što nije slučaj u oba posljednja primjera.

32 ZORISLAV HORVAT, 1984./1985. (bilj. 19), 47.

33 ZORISLAV HORVAT, 2000. (bilj. 22), 123.

34 Knez Dujam III. piše 13. ožujka 1343. iz Modruša duždu Andriji Dandolu pismo u kojem mu odgovara na objede nekih njegovih podložnika, a knez Bartol VIII. u tome ga podupire već drugi dan, 14. ožujka 1343., VJEKOSLAV KLAJIĆ, 1901. (bilj. 8), 146.

Knez Bartol nedugo nakon toga 18. lipnja 1343. iz Brinja ponovno piše Mlecima, sada pismo u kojem ih moli da mu iznajme cresku galiju kojom bi otrpao ugarsku kraljicu Elizabetu u Napulj, a već 22. lipnja Mlečani Bartolu odobravaju traženu galiju. ŠIME LJUBIĆ, *Listine II*, Zagreb, 1870., 293; VJEKOSLAV KLAJIĆ, 1901. (bilj. 8), 147.

35 VJEKOSLAV KLAJIĆ, 1901. (bilj. 9), 73.

36 VJEKOSLAV KLAJIĆ, 1901. (bilj. 9), 73.

37 Općinsko vijeće u Mlecima donosi 11. travnja 1405. godine odluku da se po istom poslaniku pošalje Nikoli svadbeni poklon u vrijednosti od 50 do 60 dukata. VJEKOSLAV KLAJIĆ, 1901. (bilj. 9), 195.

38 Substrukcija je prizemlje, nikako ne podrum kapele. Na početku gradnje na mjestu kapele samo je zasječena istočna strana brežuljka, tako da su ostale tri strane u vanjskoj razini tla.

39 Fototeka Uprave za zaštitu kulturne baštine, Zagreb. Zaglavni kamen snimljen je 1963. i nije pronađen nakon početka obnove kapele.

40 U južnom prostoru substrukcije kapele, zaglavni kamen na kojem grb knezova krčkih okružuje vijenac od lišća i cvjetova, istih je karakteristika koje imaju isti motivi na polukapitelima u svetištu kapele. Na zaglavnom kamenu broda pojednostavnili smo njegov oblik i izradili ga bez lisnatog vijenca.

41 Lica svih vanjskih pročelja kapele zidana su krupnijim, pravilno uslojenim, priklesanim kamenom uz korištenje sitnijeg kamena i kamenog ivera kojima su se popunila mjesta između nepravilnog krupnijeg kamena. Glavno, dvorišno pročelje, koje je dio starijeg obrambenog zida, zidano je znatno sitnijim i ne tako brižno uslojenim kamenom. Na uskom dijelu zida između starijih većih i mlađih, manjih vrata empore, tijekom nužne razgradnje uočena je reška po sredini zida koju možemo protumačiti jedino

postojanjem kruništa na tom mjestu, odnosno stražarske staze obrambenog zida.

42 Postojeće kamene stubbe gruba su improvizacija iz vremena kada je unutar zazida vrata otvorena puškarnica.

43 Veličina svijetlog otvora ljevkastog usječenog i bogato profiliranog portala je 130 x 219 cm, a njegova vanjskog okvira 232 x 400 cm.

44 Izvađeni su kameni okviri izvornih vrata u substrukciju i brod kapele, a u zazidu na njihovu su mjestu otvorene puškarnice. Monumentalni okvir vrata empore nije razgrađen, njegov ljevkasti oblik i bogata razvedena profilacija omogućavali su dobru konstruktivnu vezu s ispunom portala, unutar kojega je također otvorena puškarnica. Do njega su otvorena nova, znatno manja vrata s kamenim okvirom svijetle veličine 76 x 180 cm.

45 U substrukciji je na novoj poziciji korišten okvir izvornih vrata, ali je snižen i sužen s 98 cm na 71 cm, što se vrlo jasno vidi po obratu profilacije nadvoja. Okvir vrata broda nije premješten na novu poziciju, nego je ugrađen drugi okvir premješten vjerojatno negdje s palasa. Vratna niša izvornog ulaza u brod širine je 177 i visine 264 cm, a širina svijetlog otvora novih vrata samo je 69 cm, a visine 176 cm.

46 U raspravi se spominju knezovi krčki i knezovi Frankopani. Razdjelnica između njih je godina 1430. kada im papa Martin V. priznaje kao potomcima stare rimske obitelji Frangipana novo obiteljsko ime te im ujedno dodjeljuje novi obiteljski grb.

47 Oba otvora izdižu se na maloj visini od tla i imaju razmjerno široko okno, kroz koje su tijekom naših radova ušli provalnici i ukrali najvredniji alat, što potvrđuje da otvori nisu bili zamišljeni kao obrambeni.

48 No ništa nije napravljeno bez greške. Srednjovjekovni graditelji svakodnevno su učili na vlastitim i tuđim pogreškama, a te su bile uglavnom konstrukcijske naravi. Jedna od takvih pogrešaka na brinjskoj kapeli jest konstrukcija empore. Emporu nosi plitki segmentni svod čije izrazito jake kose sile s južne strane neutraliziraju okomito postavljene zidove sakristije, odnosno južne kapele, a sa sjeverne strane njima se ništa djelotvorno ne suprotstavlja. Ipak treba reći da protivno nekim mišljenjima, empora nije naknadno ugrađena, nego je izvorno zamišljena. Kao i svodovi prizemlja i kata, empora je izvedena nakon što je kapela natkrivena. Pete njezina segmentnog svoda zidane su klesancima konglomerata i nisu naknadno ugrađivane.

49 Bočne stranice nisu paralelne, kod nekih se otvora naglašeno proširuju prema gore, što je još jedan pokazatelj graditeljskog "šlamperaja", posve stranog graditeljima kapele.

50 U posljednjoj obnovi kapele pristup potkrovlju riješili smo preko sakristije: u najvećem od četiri svodna polja napravili smo mali otvor s poklopcem, kroz koji se provlači u potkrovlje sakristije i dalje ljestvama kroz mali, izvana nevidljivi krovni otvor na zidne penjalice koje vode do otvora ispod strehe. Budući da su svodna polja u sakristiji

vrlo mala, i taj je otvor u svodu mogao biti samo vrlo mali, njime je otežano provlačenje u potkrovlje sakristije i dalje u potkrovlje kapele radi pregleda i mogućih popravaka. Sakristija nikada nije bila viša nego što je danas. Gornja peta svoda ugrađena je tijekom zidanja kapele, ali na nasuprotnoj strani nema tragova pete. Tijekom gradnje promijenjen je plan i ona je izvedena niža. Razlog tome vjerojatno je njezina iznimno mala tlocrtna površina, kojoj nikako ne bi pristajala ta visina. Ona nikako nije mogla biti dvokatna, budući da na taj drugi, viši kat nema mogućnosti pristupa, a i pitanje je čemu bi on mogao služiti.

51 V IME SWETOGA TROISTVA AMEN. I POMOCHUM SVEGA POSTOWANOGA PVUKA BI RENOWANA OVA CRKVA. S. TROICZA 1653... U nastavku natpisa slijedi niz od 16 imena i prezimena, s njihovim funkcijama, koji su bili zaslužni za izvedene opsežne radove. IVAN KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, Natpisi sredovječni i novovjekni na crkvah, javnih i privatnih sgradah i t.d. u Hrvatskoj i Slavoniji, Zagreb, 1891., 16.

Opsežnost radova sredinom 17. stoljeća potvrđuju još dva natpisa koje je vidio i zabilježio Kukuljević, a odnose se na neki novi most unutar Sokolca koji je načinjen 24. lipnja 1651. godine i natpis na drvenoj pali drugog oltara u bočnoj kapeli, posvećenog 8. prosinca 1663.

52 Možemo pretpostaviti da su teška oštećenja u kruškinom drvetu izdjeljane *Bogorodice s Djetetom* rezultat stajanja dulje vremena u tako zapuštenoj kapeli.

53 Činjenica da je tada otučena sva žbuka u unutrašnjosti kapele upućuje na zaključak da je njezino stanje bilo krajnje loše. Tada se nije pristupilo jednostavnijem i uobičajenom navlačenju još jednog sloja žbuke ili čak samo bijeljenju unutarnjih zidova, nego uklanjanju sve žbuke. Uzrok takvom stanju žbuke moramo tražiti u prodorima većih količina vode, što je natopilo zidove i nakon sušenja ostavilo žute i smeđe mrlje. Takva se oštećenja u to doba nisu mogla drukčije sanirati nego uklanjanjem stare i izvedbom nove žbuke te bijeljenjem.

54 Tada je na pod ispred stube svetišta kao podna ploča postavljena menza trećeg gotičkog oltara.

55 Upravo interpolacija stubišta izvedena iznad južnog dijela svoda empore uzrokovala je njegova teška oštećenja dobro vidljiva na fotografijama svoda iznad empore, koje

je snimila Greta Jurišić 1963. godine.

56 Drugo zvono je izgubljeno, a novo zvono izlio je 1989. godine pokojni župnik Ivica Kranjčec. Kapela je i prije radova sredinom 17. stoljeća morala imati zvono, koje je ugrađeno u novu preslicu. Postavlja se opravdano pitanje: Zašto je u gornjem dijelu uz sjeverni kut tako jako stradalo zapadno pročelje? Objašnjenje za to je da se i prije na tom mjestu nalazila preslica, čiji je položaj sprečavao nesmetano slijevanje oborinske vode s krova, što je rezultiralo vlaženjem zida, zamrzavanjem vode u zidu i njegovim propadanjem.

57 Zanimljiv je Pilarov idejni prijedlog rekonstrukcije kapele. Jedino iz uzdužnog presjeka kapele razabire se da on predviđa zadržavanje komunikacije prema potkrovlju (sl. 20). Prema crtežu, mora se zaključiti da je to drveni trijem koji se pruža do loma zapadnog pročelja kapele, a njime se pristupa u brod i na emporu. Zbunjuju vrata koja, čini se, imaju gotički kameni okvir unutar zidane strukture, a nalaze se između mlađih i izvornih vrata empore. Dalje se uspinje zidanim stubama koje su dijelom vidljive na najranijim fotografijama i na Pilarovu crtežu te crtežu Bele Csikosa Sessije. Takvo rješenje bilo je moguće ostvariti jedino zadržavanjem dijela recentnog, u međuvremenu srušenog obrambenog zida kao nosioca zidanog dijela stubišta. Taj dio prepoznaje se na fotografijama kao pravokutni istak natkriven plitkim jednostrešnim krovom.

58 Blago krovište uočava se na najstarijim fotografijama, a moramo pretpostaviti da nakon sredine 17. stoljeća nije izvedena nova krovna konstrukcija. U obnovi izvedenoj 1917. zadržan je tada zatečeni nagib krova.

59 Ekstremno loše stanje tog dijela kapele dokumentirano je fotografijama koje je snimila Greta Jurišić 1963. godine.

60 LJUBO KARAMAN, 1950. (bilj. 14), 152.

61 Vidi bilj. 3.

62 U unutrašnjosti substrukcije kapele prezentirane su krajiške puškarnice koje se nalaze na razini vanjskog tla ili neznatno iznad tla. Zbog sigurnosti prostora u kojem je postavljena izložba, puškarnice su zazidane u ravnini pročelja. Puškarnice koje su se nalazile u kapeli nije bilo moguće prezentirati na istom mjestu s mnogo vrednijim izvornim slojem.

Summary

Drago Miletic

DISCUSSING THE STRUCTURE AND FUNCTIONS OF THE HOLY TRINITY COURT CHAPEL IN BRINJE

The Brinje court chapel has been introduced in literature as early as the first half of the 19th century (Franjo Julije Fras, Ivan Kukuljević Sakcinski) and has continued to be featured in the 20th and early 21st century in a series of articles and art-historical surveys. Authors ranging from Gjuro Szabo to Milan Pelc have emphasized two important characteristics of the Brinje chapel - that it had three storeys (three floor levels) and a defensive function.

The Princes of Krk had built their seat on the Sokolac hill in Brinje in the first half of the 14th century at the latest, as attested by records written in Brinje in 1343. In the early 15th century, following his engagement to Doroteja Gorjanski in 1405, the Prince of Krk Nikola IV constructed a building adjacent to the defensive wall on the east. Its ground floor was designated as a service facility and the first floor as a religious one, wherefore it was originally a storey building. After the Military Frontier had taken over Sokolac from the Frankopan Princes and incorporated it into the system of anti-Ottoman fortresses, the military garrison carried out a series of interventions to increase

the defensive power of the former feudal town. It was only at this time that Nikola's building, which had also been housing the chapel, acquired its modest defensive function. Among a series of minor alterations, the garrison built eight large openings in the attic, to be used as an observation post. The characteristics of the openings either did not allow for, or did largely restrict the defensive function, whereas the access to the attic was improvised in a typically military manner. Given that according to definition, a storey is a horizontal part of a building, comprising a space between two successive bearing floor structures, it is utterly erroneous to correlate the attic with the two remaining storeys. The ultimate conclusion is that the chapel was a storey building, with the ground floor used as a service facility. The originally Gothic chapel had no defensive function of any kind.

KEYWORDS: *Brinje, Sokolac, Holy Trinity Court Chapel, Gothic style, 15th century, the Princes of Krk, Nikola IV Frankopan*